

Corina Radu

**FAMILIA TEMPORAR DEZINTEGRATĂ: FACTOR CE
AFECTEAZĂ SUCCESUL ȘCOLAR AL ELEVULUI
(STUDIU DE CAZ: REPUBLICA MOLDOVA)**
**The Temporarily Disintegrated Family: an Aspect the Affects
that Pupil's School Success (Case Study: Moldavia Republic)**

Corina RADU

Abstract: *Family represents the main institution of the society as well as the first educative environment where the child is raised and educated as a certain personality, the family being responsible for the quality of the instructed individual and for their rapid integration within the social life. Family reproduces people and values. Unconsciously but inevitably, each generation assimilates values that shape the essential human relations: from parents and children, brothers and sisters, husband and wife. Family becomes the principal source for the fundamental values of the society. The contemporary family is defined by a multitude of problems and situations, that make her unable to solve them by itself. So, numerous families do not dispose of the authority, the flexibility and the capacity to adapt themselves to the changes scored in the contemporary society. The difficult and long period of transition has affected family life, determining many parents to adopt a decision in the favour of improving its financial state and neglecting the benefit of the child's vulnerable soul. It becomes obvious that in the fulfillment of the educative function, family is dealing with an urgent necessity of cultural resources as well as material resources, whereas the high rate of poverty and disoccuppation has made one or even both parents emigrate with the intention of ensuring a better future for the new generation.*

Keywords: Moldavia Republic, temporarily disintegrated family, pupil, school success.

Familia reprezintă instituția principală a societății și primul mediu educativ în care este crescut și educat copilul ca personalitate anume, aceasta fiind responsabilă de calitatea omului format și de integrarea lui rapidă în viața socială. Familia este cea care reproduce oameni și valori. Inconștient, dar în mod inevitabil, fiecare generație asimilează valori care determină relațiile umane elementare: dintre părinți și copii, frați și surori, soț și soție. Astfel, familia devine principala sursă a valorilor fundamentale ale societății. Cercetătoarea Larisa Cuznețov consideră că familia a avut întotdeauna o influență decisivă asupra educației, ea este capabilă să reacționeze și să contribuie la dezvoltarea societății, anume ei îi datorăm virtuțile neamului, în familie se consolidează relațiile dintre generații, care sunt de o importanță crucială pentru evoluția societății umane.¹

¹ Larisa Cuznețov, *Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei*, Chișinău, Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă, 2008, pp. 12-13.

"The Temporarily Disintegrated Family: an Aspect that Affects that Pupil's School Success (Case Study: Moldavia Republic)", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 162-171

Am putea spune, în linii mari, că raporturile dintre societate și familie sunt identice cu raporturile dintre întreg și partea sa componentă. Influențând familia, societatea exercită influență și asupra individului, asupra generației în creștere. Familia se află într-o relație directă sau indirectă cu toate sferile vieții sociale, ceea ce îi permite să se manifeste ca model original al trecutului și prezentului și să transmită din valori tinerei generații.

Familia contemporană este caracterizată printr-o multitudine de probleme și de situații, care o fac inaptă de a și le rezolva singură. Astfel, numeroase familii nu dispun de puterea, flexibilitatea și capacitatea de a se adapta la schimbările survenite în societatea contemporană. Perioada dificilă și prelungită de tranziție a afectat modul de trai al familiei, determinându-i astfel pe mulți părinți să adopte o decizie în favoarea îmbunătățirii stării financiare a acesteia și în detrimentul bunăstării sufletului fragil al copilului. Este evident faptul că în realizarea funcției educative, familia simte o necesitate astringentă atât de resurse culturale cât și de resurse materiale, iar rata înaltă a sărăciei și a șomajului a determinat pe unul sau ambii părinți să emigreze în vederea asigurării unui viitor prosper generației în creștere.

Tot mai des sursele mass-media publică cazuri șocante în care sunt implicați copiii din această nouă categorie de familie: *familia temporar dezintegrată/dezorganizată în urma migrației*. Cu certitudine familia temporar dezintegrată a devenit una dintre noile tipuri spre care se îndreaptă evoluția familiei contemporane, care vizează atât stiluri noi de viață cât și de interrelaționare. Cercetătoarea Victoria Gonța, doctor în psihologie, susține că familia temporar dezintegrată (prin aceasta autoarea are în vedere orice familie în care s-a produs o separare: familia divorțată sau în situație de divorț, familia în care un membru este în detenție, familia în care unul din membri este plecat pe termen lung din familie și chiar familia cu un membru decedat) este o formă alternativă a familiei nucleare și că ea apare în urma „*mutației valorice ale unei societăți aflate în tranziție*”.² Deducem că familia imigrantă face parte din grupul familiilor temporar dezintegrate.

În opinia specialiștilor care efectuează studii referitor la problematica în cauză, noțiunea familie temporar dezintegrată-dezorganizată în urma migrației, se referă la familiile în care unul sau ambii părinți sunt plecați pe termen lung peste hotarele țării

² Victoria Gonța, *Impactul familiei temporar dezintegrate asupra personalității copilului*, în IMPACT, buletinul CNPAC, număr 1, 2005.

Corina Radu

fiind catalogată în rândurile familiilor dezorganizate.³ Orice despărțire îndelungată poate duce inevitabil la schimbări radicale în funcționarea familiei, fapt ce se răsfrânge asupra calității vieții și personalității membrilor săi, în special asupra copiilor. Aceștia, de multe ori, sunt expuși riscurilor, abandonului școlar, traficului, violenței, vagabondajului. Pierderea celor mai apropiate ființe pentru ei înseamnă: pierderea mediului familial stabil; pierderea contactului cu alți membri ai familiei; pierderea atașamentului; pierderea dragostei și a sprijinului părintesc.

Separarea temporară de părinți presupune un stres resimțit de copil ca o senzație de insecuritate ce dezvoltă anxietate, nevroze, agresivitate.⁴ În Republica Moldova, la fel ca și în Ucraina și România, a apărut o categorie nouă de copii: copiii abandonați și neglijați emoțional, în această categorie incluzându-se copii ai căror părinți sunt plecați la muncă peste hotarele țării și care sunt crescuți fie de un singur părinte, fie de bunici, fie de alte rude, fie de persoane străine. Nu putem nega faptul că acești copii sunt avantajați din punct de vedere material, dar nu putem trece cu vederea faptul că aceștia sunt lipsiți de dragostea parentală, fapt care nu rămâne fără repercusiuni asupra dezvoltării personalității. Experiențele trăite de acești copii, adesea pe parcursul mai multor ani, lasă o amprentă negativă asupra sănătății lor psihice, schimbă radical valorile umane promovate precum și atitudinea față de sine și față de lume. Menționând despre consecințele absenței unuia sau a ambilor părinți pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp, putem vorbi despre *două categorii de copii din familii dezintegrate*:

- Copiii care nu au nici o veste de la părinți: aceștia sunt puțini la număr, ei aflându-se însă în cel mai mare pericol, întrucât trăiesc cu iluzia revenirii părinților;
- Copiii ai căror părinți sunt plecați, ei fiind susținuți financiar și moral de la distanță;

I. Mitrofan și D. Buzducea au divizat reacția la separare în 4 faze:

- Faza de șoc: presupune o reacție de negare a realității. Este o stare tampon, o protecție naturală folosită de psihic pentru a face față șocului. Copiii pot nega realitatea și ajung să se bucure de amintirile pe care le au, să privească pozele cu familia, fiind capabili

³ ***, *Raport de studiu. Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației*. UNICEF, CIDDC, 2006, p. 96

⁴ M. Vîrlan, „Impactul separării temporare de părinți asupra comportamentului preadolescenților”, în *Revista științifico-practică Psihologie*, număr 4, 2012, pp. 3-4.

"The Temporarily Disintegrated Family: an Aspect that Affects that Pupil's School Success (Case Study:

Moldavia Republic)", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 162-171

de orice compromis pentru a-și vedea părintele sau, cel puțin, pentru a-i auzi vocea la telefon;

- Faza de suferință și dezorganizare: este perioada în care se resimte impactul pierderii relației cu cel drag. Durerea este intensă și caracterizată prin suferință emoțională acută, depresie, gânduri suicidale, tulburări de somn, anxietate, sentiment de abandon, vinovăție, furie, afectarea imaginii de sine;
- Faza de reorganizare: reprezintă trecerea de la o stare de mâhnire intensă la cea de tristețe moderată;
- Faza de acceptare: este etapa în care copiii acceptă situația și realitatea, încercând să-și gestioneze propria viață, cu mici susțineri din partea îngrijitorilor de moment;⁵

Dreptul copiilor de a crește în familie este garantat prin Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului. De fapt, mediul familial este crucial pentru sănătatea și dezvoltarea copiilor. În context, problemele pe care le generează migrația adulților sunt foarte complexe și soluțiile lor nu pot fi simple. Cert este că acești copii au nevoie de ajutorul nostru astăzi.⁶

O consecință directă a migrației părinților este cea a privării copilului de afectivitatea parentală și de supravegherea necesară dezvoltării normale a acestuia. În condițiile plecării părinților pe perioade mai lungi și a rămânerii copiilor în grija unor persoane care nu au capacitatea și/sau competența de a oferi sprijinul emoțional și educativ, aceste două consecințe pot produce la rândul lor efecte negative în ceea ce privește sănătatea și dezvoltarea psihică a copilului, implicarea în activități școlare și rezultatele acestora, angrenarea lor în comportamente deviate sau neconcordanțe cu vârsta copiilor și supunerea la exploatare sau abuzuri de altă natură.⁷

Pornind de la aceste premise am considerat important să cercetăm aspectul succesului școlar al elevului cu părinți emigranți. Astfel, din studiile deja efectuate am reținut câteva idei cu privire la problematica în cauză pe care le prezentăm în continuare. Studiul calitativ „*Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea*

⁵ I. Mitrofan, D. Buzduca, *Experiența pierderii și a durerii la copil*, Iași, Editura Polirom, 2003.

⁶ C. Gavriluc, *Ghid pentru profesioniștii care lucrează cu copiii migranților*. Chișinău, Editura Urmasa, 2007, p. 5.

⁷ G. Toth, G. Păun, A. Toth, *Efectele migrației: copiii rămași acasă*, 2007, p. 13.

Corina Radu

membrilor de familie plecați la muncă peste hotare”⁸, relevă faptul că migrarea la munci peste hotare devine o sursă de venit care, în majoritatea cazurilor, permite asigurarea copilului cu toate cele necesare pentru școală. Remitențele contribuind substanțial atât la pregătirea copilului pentru începutul anului școlar, cât și la asigurarea necesităților școlare cotidiene, acestea oferă posibilitatea de continuare a studiilor la treptele ulterioare de învățământ.

Procesul de formare a personalității umane are loc în cadrul activității sistemice, organizate, instituționalizate de educație care, împreună cu cea de învățare, formează o entitate unică. Aceasta însă nu trebuie să condiționeze doar asimilarea de informații, dar și formarea capacităților de orientare, a gândirii divergente, creativității etc., care permit copilului adaptarea optimă la condițiile sociale. Succesul școlar cuprinde capacități intelectuale formate, cunoștințe, abilități de aplicare a acestora, trăsături non-cognitive de personalitate, precum și implicarea în activitatea extrașcolară. Reușita școlară (randamentul adecvat) este trăită de elev ca un sentiment de succes, iar nereușita (randamentul scăzut) este percepută ca un insucces. Datele colectate în cadrul studiului menționat demonstrează că factorii familiali sunt deosebit de relevanți în realizarea reușitei școlare. Implicarea părinților în procesul de organizare a regimului școlar este esențială, părinții având roluri atât de monitorizare, cât și de orientare. Astfel a fost relevat faptul că *„lipsa controlului și suportului conduce la o frecvență redusă, ocazională, sau chiar la abandon școlar”*. Acest lucru ar putea fi explicat astfel: dacă în cazul unei familii cu ambii părinți există o distribuție a responsabilităților, rolurile parentale exercitându-se în direcție complementară și compensatorie, în cazul familiei conduse numai de un părinte tensiunea și încordarea în adoptarea rolului parental cresc, întrucât obligațiile ce revin ambilor părinți trec în sarcina unuia. Situația este și mai gravă atunci când toate aceste responsabilități cad pe umerii copiilor care, fiind nevoiți să poarte de grijă fraților mai mici sau chiar de întreaga gospodărie, nu reușesc să ajungă la timp la școală sau să-și facă temele. Mai gravă este situația în care părintele rămas acasă sau îngrijitorul nu acordă importanță școlii indicând copilului alte priorități.

Maturitatea emoțional-afectivă (voința, capacitatea de autoreglare) a copilului este decisivă în conturarea gradului de dezvoltare a personalității și a întregii activități școlare a acestuia.

⁸ D. Cheianu-Andrei (coordonator), *Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare*, Chișinău, CEP USM, 2011.

"The Temporarily Disintegrated Family: an Aspect that Affects that Pupil's School Success (Case Study:

Moldavia Republic)", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 162-171

Reușita școlară este influențată și de particularitățile individuale ale elevilor: nivelul de aspirații, motivațiile, atitudinea față de școală, încrederea în instituția școlară. Printre motivele identificate ca fiind cauze ale eșecului școlar la elevii cu cerințe educaționale speciale Denisa Manea menționează a se număra și dificultățile de învățare, oferta educațională săracă, capacitatea redusă de evaluare și expertiză a cerințelor speciale, formarea psihopedagogică insuficientă a cadrelor didactice.⁹

Apreciind efectele plecării părinților, copiii semnalează schimbări în ambele sensuri la capitolul reușita școlară. Scăderea randamentului școlar este asociată de copii cu absența suportului și încurajării din partea părinților. Pe de altă parte, creșterea acestuia se datorează dorinței copiilor de a recompensa efortul părinților sau de a corespunde cerințelor înaintate de ei.¹⁰ Un rol esențial în succesul școlar al elevului îl au cadrele didactice care trebuie să dețină informații despre aceste familii pentru a sprijini atât copiii, cât și părinții să devină factori pozitivi în dezvoltarea copiilor.

Ne-am propus să chestionăm 50 studenți din cadrul Universității „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, studenți ai căror părinți sunt plecați peste hotarele țării, cu privire la: problemele cu care s-au confruntat după plecarea părinților, persoanele care le-au fost alături în rezolvarea diferitelor situații critice, intenția acestora de a pleca în altă țară și nu în ultimul rând aspectul activității școlare după plecarea părinților.

Plecarea părintelui/părinților la muncă în străinătate poate marca apariția unei serii de probleme, fie de ordin școlar sau financiar, medical, social etc. Pentru respondenții din cadrul universității, cele mai frecvente probleme care au apărut după plecarea părinților au fost *problemele școlare* (38%) și *problemele de sănătate* (22%). Atunci când pleacă în străinătate doar unul din părinți, pot apărea diverse probleme între copil și părintele rămas acasă, acest gen de situație fiind întâlnită în rândul a 16% din respondenți. 6% dintre cei chestionați au afirmat că au avut situații conflictuale cu vecinii după plecarea părinților în străinătate. În urma analizei datelor chestionarului a fost evidențiat și faptul că

⁹ Adriana Denisa Manea, *Educația incluzivă. Teorie și aplicații*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2014, p. 37.

² C. Gavriliuc, D. Platon, V. Afteni, *Raport de studiu. Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației*, Chișinău, 2006, p. 48.

Corina Radu

18% din respondenți nu au întâlnit dificultăți după plecarea părinților.

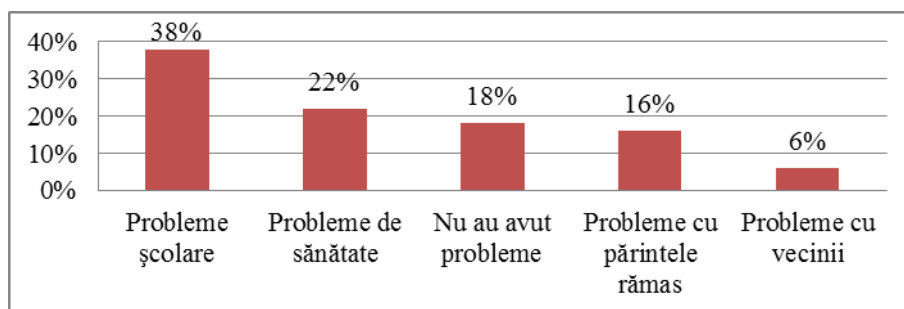

Figura 1: Probleme ivite după plecarea părintelui/părinților:

Rezolvarea problemelor pe care le întâmpină copiii în urma plecării părinților la muncă în străinătate poate fi realizată fie cu membrii din familia restrânsă, fie din familia extinsă, fie din afara mediului familial, însă poate să nu vină de la nici unul din grupurile anterior menționate. Cel puțin aceasta au menționat 12% din studenții chestionați, care au raportat că nimeni nu îi ajută în rezolvarea problemelor pe care le întâmpină. Atunci când, însă, îi ajută cineva acesta poate fi părintele rămas acasă (12%), în 20% din cazuri este vorba de bunici, 16% din studenți au indicat prietenii, 12% frații și surorile. În foarte puține cazuri respondenții sunt ajutați de profesori 14% și 4% au indicat chiar că au fost ajutați de vecini.

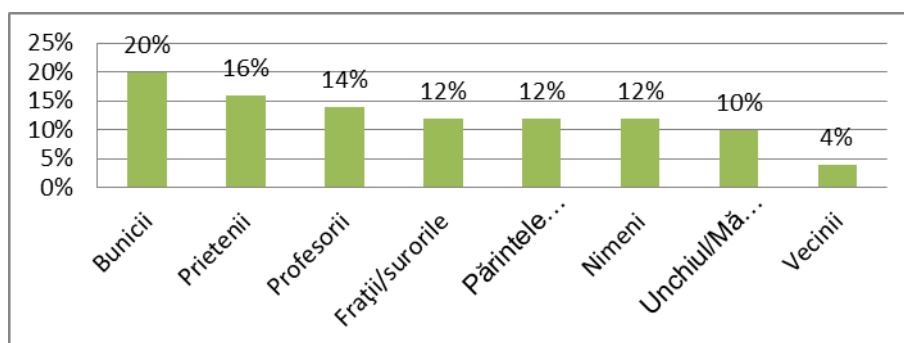

Figura 2: Persoanele care au ajutat tinerii în rezolvarea problemelor apărute:

"The Temporarily Disintegrated Family: an Aspect the Affects that Pupil's School Success (Case Study: Moldavia Republic)", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 162-171

Am introdus în chestionar un item care a avut scopul de a evidenția motivele pentru care tinerii ar pleca peste hotarele țării, astfel am determinat că 44% din subiecții ar pleca peste hotarele țării pentru a munci, deoarece salariile din Republica Moldova sunt foarte mici. Pentru condiții de viață mai bune ar pleca 14% din respondenți. Un procent destul de însemnat l-a ocupat cariera profesională, 22% din respondenți. Pentru realizarea studiilor peste hotare au optat 10%.

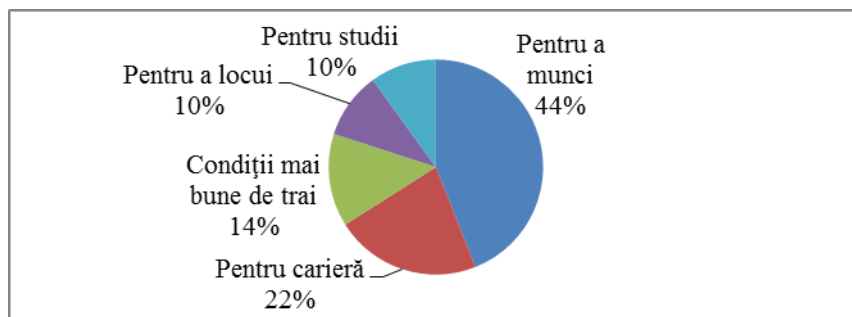

Figura 3: Motivele pentru care tinerii ar pleca peste hotarele țării:

Influența emigrării părinților asupra rezultatelor școlare este un alt aspect de interes major pentru cercetarea de față. Rezultatele obținute la acest item sunt destul de îngrijorătoare: 40% din respondenți au afirmat că performanțele școlare s-au micșorat după plecarea părinților invocând lipsa controlului, libertatea mai mare, dar și grijile în plus apărute ca rezultat al preluării responsabilităților părintelui/părinților plecați. 28% dintre subiecți au afirmat că rezultatele lor școlare au rămas constante. Reușită mai înaltă afirmă că au dobândit 32% din respondenți.

Corina Radu

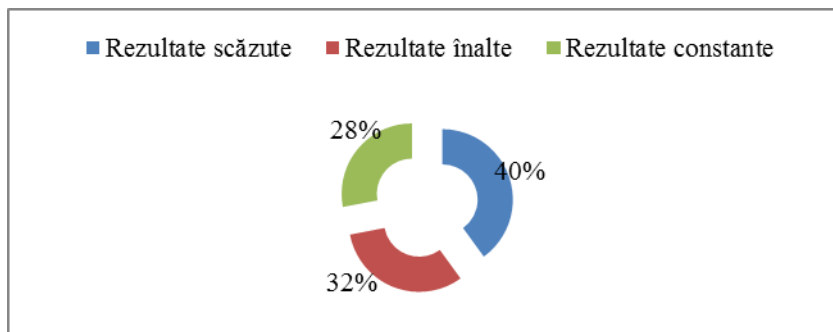

Figura 4: Aspecte ale reușitei școlare după plecarea părinților la muncă peste hotare:

Plecarea părinților peste hotarele țării în cele mai multe cazuri determină preluarea rolurilor acestora de către tineri. Ne-am propus să elucidăm dacă acest fapt determină absența tinerilor de la cursurile școlare. Astfel respondenții au acumulat 32% în favoarea absenteismului motivând prin faptul că îndeplinesc munca care o făceau părinții acasă, alt motiv este faptul că nu le place să învețe iar părintele plecat este unica persoană care îl determina pe subiect să frecventeze cursurile. 68% afirmă că nu absentează de la ore deoarece nu vor ca părinții să fie dezamăgiți de ei.

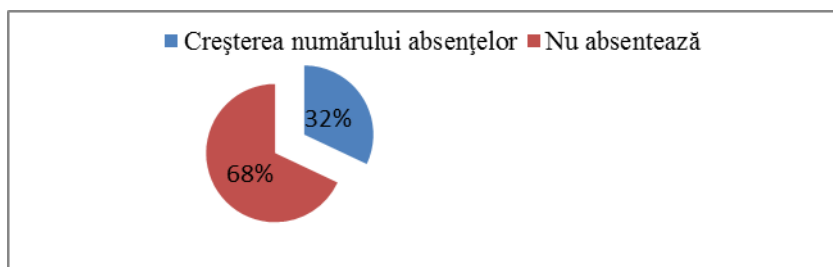

Figura 5: Nivelul absenteismului școlar în rândul tinerilor din familii temporar dezintegrate:

Despre situația școlară, părinții cunosc din relatările directe ale tinerilor, cel puțin așa afirmă 76% din subiecți. Cu dirigintele clasei referitor la rezultatele școlare comunică doar 10% dintre părinții respondenților. Nici o informație privitor la situația școlară nu primesc 14% din părinții subiecților, se pare că acești părinți au

"The Temporarily Disintegrated Family: an Aspect that Affects that Pupil's School Success (Case Study:

Moldavia Republic)", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 162-171
 mare încredere în copiii lor sau din lipsă de timp și interes neglijează acest aspect.

În concluzie putem menționa că deși din punct de vedere al situației materiale familiile care au cel puțin un membru care lucrează în țările occidentale o duc mult mai bine, se pare că tocmai această siguranță financiară îi determină pe elevi să aibă o mai mică atractivitate față de carte. Acest lucru se observă și din faptul că majoritatea își doresc ca după finalizarea studiilor să plece la muncă, asemenea părinților, spre destinații care să le asigure prosperitatea financiară. Probabil și instabilitatea locurilor de muncă din țara noastră, șomajul și munca slab remunerată sunt motive care-i determină pe acești tineri să manifeste o slabă motivație pentru a învăța, de unde și insuccesul școlar generat ulterior.

O altă cauză a insuccesului școlar în rândul elevilor respectivi o reprezintă lipsa controlului parental. Chiar dacă mulți dintre ei au rămas acasă cu celălalt părinte, controlul parental este mai mic, deoarece părintele rămas singur preia din sarcinile părintelui plecat, ceea ce conduce la o supraîncărcare a celui dinainte.

Migrația determină, de asemenea, o transformare esențială a percepției familiei și educației din perspectiva valorilor promovate. Familia, alături de instituțiile de educație și învățământ sunt principalii factori care formează și dezvoltă la tânăra generație un sistem complex de valori. Trăim astăzi într-o lume dominată de globalizare, într-un secol al vitezei în care tehnica evoluează rapid și din păcate suntem martorii fenomenului „timpul înseamnă bani”, în care găsim din ce în ce mai puțin timp pentru adevăratele valori, printre care se numără și educația copiilor noștri. Funcționarea eficientă a unui sistem educațional depinde mult de onorarea responsabilităților asumate de părțile implicate și de crearea unui parteneriat constructiv și eficient. Parteneriatul dintre familie și școală constituie o condiție indispensabilă a educației copiilor, iar stabilirea unor relații strânse între părinți și profesori asigură buna funcționare a instituției de învățământ, având impact direct asupra calității educației. Chiar dacă se află la distanță, părinții trebuie să își asume responsabilitatea de a-i crește și educa în mod corespunzător. Ei trebuie să cunoască toate succesele și insuccesele copilului, să se implice activ în soluționarea problemelor și în împărtășirea bucuriei succesului.

Într-o comunitate puternică și unită, cu un aparat legislativ și executiv capabil să asigure protecția și promovarea drepturilor

Corina Radu

copilului se impune ca fenomenul migrației părinților să fie luat în considerare ca o problemă stringentă, ce impune soluții ferme și rapide, fără a ne rezuma doar la analizarea datelor statistice.